

Vesthimmerland

Omkring 1788

Af Julius Bistrup

Vesthimmerlandske Småskrifter 3

1988, side 49-50

Dødsboskifte Vester Oustrup 1786

Gennem det eneste dødsboskifte fra Aars sogn, som i nutiden eksisterer fra omkring stavnsbåndets løsning og før udskiftningen i 1790 i Aars sogn, kan man få lov til at kikke inden for på en gård og få en fornemmelse af, hvordan et fæstebondehjem så ud, og hvad det indeholdt. Man kan ane noget om vilkårene hos en fæstebonde, som har kunnet klare sig nogenlunde. Man må ikke generalisere ud fra dokumentet. vilkårene har givet varieret meget på de forskellige gårde i sognet. Man må desuden huske på, at der også var husmænd, som ikke havde lignende forhold, og man har gennem afsnittet om Meiling muligheder for at sammenligne en fri herremand med en fæstebonde. Glemmes må heller ikke, at der i sognet også var selvejerbønder omend ikke mange.

Da det er et dødsboskifte hos en fæstebonde, er det husbond, der skal forestå skiftet. Havde det været en præst eller degn, var det herredsprovsten og to præster, Amtmanden, hvis det var en herremand eller en højere stående person, til nød en selvejerbonde.

Fæstebonden Søren Poulsen i Vester Oustrup mistede i 1786 sin hustru Mette Mortensdatter. Sammen havde de 7 børn i alderen fra 4 til 19 år. 4 drenge og 3 piger.

Ejeren af Vester Oustrup var løjtnant Kaalund på Hessel. Denne var for fin til selv at give møde ved skiftet, så han sendte en stedfortræder, birkedommer Niels Holm fra Lerkenfeldt. Fra Tandrup var to vitterligheds- og vurderingsmænd indkaldt, Jens Jensen og Peder Christensen. Få børnenes vegne mødte deres morbror Hans Mortensen fra Gundestrup, hvis søn senere byggede Gundestrupgård. Rundgangen startede i dagligstuen.

Prisansættelsen medtages ikke her for alle ting og dyr, men eksempler er taget med.

I dagligstuen var et langt fyrretræsbord med to bænke, et lille egetræsskab, 3 gamle stole samt 7 røde kar og en jernplade. Kan ha' været en såkaldt pottkakkelovn, som var en slags bilæggerovn, muret af lerpotter og dækket af en jernplade. En slig var meget billigere end de dyre bilæggerovne af jern, (ca. 2 mark). Desuden 4 dyner og 4 puder, (ca. 5 rigsdalere).

For storstuen blev følgende noteret: En jernkakkelovn (5 rigsdalere), langt fyrretræsbord, 2 alkover med sengetøj (12 rigsdalere), et stueur, et gammelt skab, 3 hylde, 2 tinfade og 3 tallerkner, 6 brogede stentallerkner, et broget krus med tinlåg, 2 messinglysestager, en gammel stol, 5 kornsække, en stor og en lille øltønde.

Listen fra storstuen afslører, at den ikke ret ofte har været brugt som stue. Mest har det nok været soverum for en del af den store børneflokk.

I et kammer fandtes en sælde (si) 2 løbe (ostekar), en håndkværn og en trækop.

I frammerset (bryggers) var en kobberkedel i grue (7 rigsdalere), en uden grue, en messingkedel, to kar med jerngreb, en lille fyrrekar, 2 baljer, 2 stripper (lille balje), en ildklemme og fork samt en rist. 2 fjerdingkar ($\frac{1}{4}$ skæppe) en otting ($\frac{1}{8}$ tønde) samt en kærne.

Hermed var opgørelsen fra stuehuset afsluttet, og man kunne gå i gang med avlsredskaberne.

En beslagen vogn (12 rigsdalere), en ringere vogn, en trævogn (uden jernbeslag), en ringere trævogn, en plov (hjulplov) og to harver, 3 høleer, 2 lyngleer, 2 spader, 3 jerngreb, en hakkelses kiste med kurv, 2 spejle og en kasteskovl, 6 river.

På gården var følgende besætning:

4 gæs, 2 svin (2 rigsdalere), en sort mærplag (ung hoppe) 4 år (16 rigsdalere) en hesteplag (4 år), et sortblisset øg, 13 år (8 rigsdalere), et hvidt øg, et gammelt, sort øg (5 rigsdalere), 2 hesteklodder (unge plage) (18 rigsdalere), 4 køer, (26 rigsdalere), 4 stude, 3 kvier, 4 årings kalve, 2 spædekalve og 40 får, (36 rigsdalere).

Man vil nok i denne opgørelse over besætningen studse lidt over de mange heste. Deres standard har i øvrigt ikke været ret høj. Grunden er de store klodsede redskaber. Disse krævede stor trækraft. Hjulploven krævede nok 6 heste, og hvis Søren Poulsen skulle ha' mødt til pløjedage på hovedgårde skulle han ha' haft 6 heste for ploven. Men da hovedgården, Hessel, lå så langt væk, har han sandsynligvis ikke haft hoveri, men har måttet betale sig fra pligten. De 4 stude har han ikke selv måttet sælge. Salget skulle gå over hovedgården. De forholdsvis mange får kunne tyde på, at en del af Vester Oustrups græsningsmuligheder har været på hede arealer. Omkring 1786 gik lyngheden fra vest tæt op mod kirken. Et kort notat kunne tyde på et lille udbytte på gården. Der fortælles nemlig, at kornet ikke var tilstrækkelig til sæd og føde indtil ny høst. Derfor blev kornet ikke indtægtsført.

Med konens tøj blev den samlede vurderingssum sat til ca. 254 rigsdalere. Det er imidlertid ikke den sum, Søren Poulsen skal skifte med sine børn.

Modregnes skulle eventuelle mangler og istandsættelser. Dette blev ikke så lille et beløb. 6 tjenestedygtige heste, (120 rigsdalere), en rejsevogn, (20 rigsdalere), en arbejdsvogn, (8 rigsdalere), plov og harve, sædebyg (8 rigsdalere).

Til brug ved bygningerne blev følgende vurderet. Stuehuset 20 rigsdalere, laden 16 rigsdalere. Staldbygningen var meget dårlig og burde helt ombygges, 11 rigsdalere, vognhuset, 3 rigsdalere.

Søren Poulsen opgav, at begravelsen havde kostet 10 rigsdalere og skifteomkostningerne var godt 3 rigsdalere.

Vurderede omkostninger 236 rigsdalere. Ergo 18 rigsdalere i overskud at skifte med de 7 børn.

Drengene skulle i følge loven ha' dobbelt så meget som pigerne i arv. Da pigerne havde fået moderens tøj, der var vurderet til 15 rigsdaler var der problemer med drengenes 40 rigsdalere.

Disse skulle han erlægge ved næste snapsting (4/6-20/6) i Viborg. I så fald beholdt Søren Poulsen råderetten til det vurderede. På det såkaldte Viborg snapsting (oprindelig stavet med b) ordnedes alle terminsforretninger for hele Jylland.

Kilde:

Stort skifte findes under godset Hessel den 24. marts 1786, Hessel Skifteprotokol 1775-90, G 175-1, fol. 88A, B - 89A, B:

FamilySearch Image 90-92:

<https://familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q57-L93H-793X-9?mode=g&i=89&wc=M5KV-2NY%3A333468001%2C333869701%2C333919001%3Fcc%3D2015318&cc=2015318>